

PODRŠKA POZNAVANJU SRPSKOG I ALBANSKOG JEZIKA MEĐU DRŽAVNIM SLUŽBENICIMA U OPŠTINAMA KOSOVA

Novembar, 2018

Zahvalnost

Članovi Koalicije žele da se zahvale sagovornicima iz različitih institucija i organizacija na njihovoj spremnosti da učestvuju i pruže dragocene informacije i podatke koje su korišćeni u izveštaju.

Vodeća NVO za objavljivanje izveštaja

ECMI Kosova (www.ecmikosovo.org)

ECMI Kosovo je vodeća nevladina organizacija koja se bavi manjinskim pitanjima na Kosovu, sa sveobuhvatnim ciljem da razvije inkluzivne, reprezentativne, osetljive zajednice, koje podržavaju stabilno multietničko Kosovo. ECMI Kosovo doprinosi razvoju, jačanju i sprovođenju relevantnih zakona, podržava institucionalizaciju vladinih tela povezanih sa zajednicama, i unapređuje kapacitete aktera civilnog društva i vlade kako bi se međusobno angažovali na konstruktivan i održiv način.

Ul. Majke Tereze Br. 20, Apt. 5,
10000 Priština/Prishtinë, Kosovo,
Tel. +383 (0) 38 224 473

Ul. Kralja Petra 183a
38220 Severna Mitrovica/Mitrovicë
North, Kosovo,
Tel. +383 (0) 64 433 10 40

Jednaka prava za sve koalicija (ERAC)

ERAC okuplja sedam (7) nevladinih organizacija koje rade u oblastima *vladavine prava i osnovnih prava*, radeći zajedno sa još devetnaest (19) lokalnih nevladinih organizacija, sa posebnim osvrtno na uspostavljanje održive mreže nevladinih organizacija, koje su aktivni u zaštiti i unapređenju osnovnih prava ugroženih i/ili marginalizovanih grupa. Poseban fokus projekta su sledeće grupe: *sve manjinske zajednice* na Kosovu, *žene, mladi i LGBT zajednica*. Iako rade na sličnim temama i pitanjima, ove NVO su često podeljene na osnovu određenih ciljnih grupa sa kojima rade ili regiona u kojem su aktivni. Uspostavljanjem strukturne saradnje između odabranih NVO i pružanjem formalnih mogućnosti za kontinuirano učenje, akcija generiše razmenu znanja i iskustava između NVO, jača njihove kapacitete za zagovaranje sa relevantnim centralnim i opštinskim institucijama, i povećava njihovu vidljivost.

Članovi ERAC su sledeće organizacije:

- Evropski centar za pitanja manjina Kosovo – lider koalicije;
- Centar za razvoj društvenih grupa – član Koalicije;
- Centar za ravnopravnost i slobodu za LGBT zajednicu na Kosovu – član koalicije;
- Kosovski centar za rodne studije – član koalicije;
- Inicijativa mladih za ljudska prava – član koalicije;
- Kosovo Glocal – član koalicije;
- Centar za pravnu pomoć i regionalni razvoj – član koalicije.

Odricanje od odgovornosti

Ovaj izveštaj objavljen je u sklopu četvorogodišnjeg projekta "Jednaka prava za sve koalicija" koji finansira EU i kojim rukovodi Kancelarija Evropske unije na Kosovu.

Sadržaj ove publikacije je isključiva odgovornost koalicije Jednaka prava za sve i kao takav ne može, na bilo koji način, reflektovati stavove Evropske unije.

Autorska prava

©Jednaka prava za sve koalicija (ERAC), novembar 2018. Sva prava zadržana. Nijedan deo ove publikacije ne sme se reprodukovati, čuvati u sistemu za pronalaženje ili preneti u bilo kom obliku ili bilo kojim sredstvima, elektronskim, mehaničkim, fotokopiranjem, snimanjem ili na drugi način, bez prethodnog odobrenja ERAC-a.

PODRŠKA POZNAVANJU SRPSKOG I ALBANSKOG JEZIKA MEĐU DRŽAVNIM SLUŽBENICIMA U OPŠTINAMA KOSOVA

European
Union
Kosovo

SADRŽAJ

POZADINA.....	7
Jednakost jezika na opštinskom nivou.....	8
Ljudski faktor: jezičke veštine opštinskih javnih službenika.....	10
Praksa: Jednojezične opštine.....	11
Pravni lek.....	13
PREPORUKE.....	20
RELEVANTNA LITERATURA.....	23

SPISAK SKRAĆENICA

ECMI Kosovo	Evropski centar za pitanja manjina
ERAC	Jednaka prava za sve
EU	European Union
ICCPR	International Covenant on Civil and Political Rights
UNDP	United Nations Development Programme
UNMIK	Privremena administrativna misija Ujedinjenih nacija na Kosovu

Jezička prava su suštinska za efikasnu zaštitu i promociju prava zajednica, kao i za obezbeđivanje jednakih prava za sve. Kao suštinska komponenta individualnog i kolektivnog identiteta, jezik zauzima istaknutu poziciju u međunarodnim instrumentima o ljudskim pravima. Tokom protekle dve decenije, postojao je sve veći trend priznanja i afirmacije jezičkih prava u međunarodnim instrumentima, kao što je Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima Ujedinjenih nacija (ICCPR) i Okvirna konvencija Saveta Evrope za zaštitu nacionalnih manjina.¹ Centralno za zaštitu jezika manjina i jezičkih prava je princip jednakosti i univerzalne zabrane diskriminacije na osnovu jezika.² Za manjinske zajednice posebno, pravo na slobodu izražavanja uključuje i pravo da koriste svoj jezik u privatnim i javnim poslovima, kao i da primaju i prenose informacije i ideje na manjinskom jeziku.³

Kosovo je u skladu sa međunarodnim ugovorima o ljudskim pravima usvojilo obimne odredbe za očuvanje i promociju njenog višejezičnog karaktera, a koje su ustavno obavezujući na Kosovu. Albanski i srpski jezik su službeni jezici i imaju ravnopravan status i jednaka prava u pogledu njihove upotrebe u kosovskim institucijama. Na opštinskom nivou, drugi jezici mogu dobiti status službenog jezika ukoliko ga 5% stanovništva u opštini govori. Turski je priznat kao službeni jezik u opštini Prizren, bez obzira na broj ljudi koji govore taj jezik. Zakon o upotrebi jezika propisuje i omogućava da se službeni jezici koriste na podjednakim osnovama tokom sastanaka i radu u opštini. Svaka osoba na Kosovu ima pravo da komunicira sa opštinskim vlastima i da primi dostupne usluge i javna dokumenta na bilo kom od zvaničnih jezika, a odgovornost svakog opštinskog predstavnika i izvršnog organa je da obezbedi da je to i moguće.⁴

Međutim, u praksi postoje ozbiljni izazovi u primeni kosovskog zakona o jezicima. Loša primena Zakona o upotrebi jezika postala je donekle paradigma za jaz između teorije multietničkog Kosova i stvarnosti, sve više podeljenog društva paralelnih monoetničkih svetova. Međunarodna tela neprestano pozivaju Kosovo na poboljšanje primene Zakona o upotrebi jezika. Poslednji izveštaj o napretku EU navodi da je "potrebna jača posvećenost i podrška vladinih institucija u glavnim politikama" i da je "sprovođenje zakona o službenim jezicima na

¹ Ustav Republike Kosovo, čl. 22

² Međunarodni sporazum o građanskim i političkim pravima, čl. 2 (1)

³ Okvirna konvencija o zaštiti nacionalnih manjina, čl. 9.1 i 10.1; vidi i Deklaraciju UN o pravima pripadnika nacionalnih ili etničkih, verskih i jezičkih manjina, čl. 2; i OEBS Dokumenta iz Kopenhagena čl. 32.1

⁴ Zakon o upotrebi jezika [br. 02 / L-37], čl. 7 (2)

niskom nivou".⁵ Ovaj dokument o politici uvodi ljudski faktor fokusirajući se na ograničene jezičke veštine opštinskih javnih službenika, kao jednog od glavnih nedostataka u obezbeđivanju jednakosti jezika na opštinskom nivou. Rad se zasniva na evaluacijama dugogodišnjeg praktičnog angažovanja ECMI Kosovo u pružanju jezičke obuke na srpskom i albanskom jeziku za opštinske javne službenike, upotpunjen nalazima ranijih studija o primeni Zakona o upotrebi jezika na opštinskom nivou, i upućivanjem na tekst studija slučaja drugih višejezičnih zemalja u Evropi. Na osnovu široke analize pravnog okvira na Kosovu i razgovora o zastupanju sa predstavnicima različitih nadležnih institucija, kao što su Kancelarija poverenika za jezike i Kosovski institut za javnu upravu ("KIPA"), ovaj dokument daje i preporuke za kratkoročna i srednjoročna rešenja, kako bi se rešio problem loših jezičkih sposobnosti opštinskih javnih službenika. Predlaže se institucionalizacija časova na srpskom i albanskom jeziku za opštinske javne službenike, kao najefikasniji način da se obezbedi uspešna komunikacija unutar samih opštinskih vlasti, kao i između vlasti i zajednica kojima oni služe.

Jednakost jezika na opštinskom nivou

Opštine, posebno na Kosovu, su bez sumnje nivo vlasti koji je od neposredne važnosti za građane kroz pružanje javnih usluga i svakodnevne kontakte sa predstavnicima države, zaštite manjinskih prava i uključivanja nevećinskih zajednica u javnu sferu. Dvojezične usluge promovišu inkluziju, čuvaju različitost i osiguravaju nediskriminaciju. Opštine su ključne za uspostavljanje učešća svih zajednica u javnom životu i jačanje legitimiteta države na lokalnom nivou. Neadekvatne usluge opštinske službe na određenom jeziku, odvrćaju članove pojedinih zajednica od traženja usluga i na kraju od učestvovanja u javnoj sferi. Takođe ovo ugrožava legitimitet države i može biti štetno po međuetničke odnose. Samo ako država, čije su opštine zastupljene u svakodnevnom životu ljudi, uspe da obezbedi kvalitetne usluge na jezicima svih zajednica, može da tvrditi da zastupa interese svih svojih građana. Na taj način promoviše i štiti stabilne međuetničke odnose u društvu. S obzirom na istoriju etničkog sukoba na Kosovu, u kojem je jezik često služio kao centralni pokazatelj podele i diskriminacije, izazov je još veći.

Međunarodni ugovori o ljudskim pravima predviđaju da administrativne vlasti treba da se bave manjinama na inkluzivan i pravičan način, u skladu sa principima jednakosti i nediskriminacije.⁶ Efektivno učešće manjina zahteva predstavljanje

⁵ Evropska komisija, Izveštaj o napretku Kosova za 2016. godinu, str. 28. Dostupno na: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/pdf/key_documents/2016/20161109_report_kosovo.pdf.

⁶ Preporuke iz Osla, Objašnjenja, paragraf 15; Okvirna konvencija o zaštiti nacionalnih manjina, čl. 10 (2); Evropska povelja o regionalnim manjinskim jezicima, čl. 10; vidi i OEBS Dokument iz Kopenhaga, paragraf 34

manjina i mogućnost da efikasno komuniciraju o svojim specifičnim pitanjima i potrebama, kao i da aktivno učestvuju i utiču na donošenje odluka.⁷ Zbog toga su javni organi dužni da omoguće pripadnicima nacionalnih manjina da komuniciraju sa lokalnim vlastima na svom jeziku. Razvijanje međunarodnih standarda sve više priznaje potrebu za donošenjem pozitivnih mera kako bi se osigurala "potpuna i delotvorna ravnopravnost između pripadnika nacionalnih manjina i pripadnika većine", kao i delotvorno učešće u političkom i javnom životu.⁸ Države su obavezne da obezbede da administrativne vlasti (uključujući one na lokalnom i regionalnom nivou) koriste regionalne ili manjinske jezike, i zahteva od službenika da "u kontaktu sa javnošću" koriste jezik manjine "u slučajevima kada im se osoba obraća na ovim jezicima." U Povelji se navodi da se preduzimaju mere kako bi se omogućile i ohrabrile: usmene ili pismene prijave i odgovori na relevantnom jeziku manjina; objavljivanje službenih dokumenata na jezicima manjina; i upotreba jezika u skupštinskim debatama. Povelja i Preporuke iz Osla prepoznaju da bi realizacija ovih odredbi mogla da zahteva obezbeđivanje adekvatnog prevoda ili tumačenja, kao i odgovarajuće politike, programe zapošljavanja i obuke.⁹

Kosovsko zakonodavstvo u potpunosti preuzima ove propise. Građani imaju jednakopravo daslobodno koriste službene jezike u svojom odnosima sa centralnim i opštinskim vlastima Kosova.¹⁰ Građani tako imaju pravo da komuniciraju sa opštinskim institucijama i njihovim službenicima, kao i da dobiju dostupne usluge i javna dokumenta na bilo kojem od službenih jezika.¹¹ Svi službeni dokumenti i evidencije, uključujući i ne ograničavajući se samo na "zapisnike sa sastanaka, službene evidencije opštinskih predstavnika i izvršnih organa, javnih registara" moraju biti dostupni na oba zvanična jezika.¹² Štaviše, svi propisi i akti usvojeni od strane opštinskih institucija, uključujući i one gradonačelnika i skupštinu opštine, moraju biti odštampani i objavljeni na službenim jezicima.¹³ U radu i na sastancima opštinskih institucija i predstavničkih tela opština, kao i na javnim sastancima koje oni organizuju, svi opštinski zvanični jezici trebaju biti korišćeni na jednakoj osnovi. Prevod radnih dokumenata i tumačenje tokom sastanka moraju se dostaviti na zahtev.¹⁴ Opštinske institucije moraju da obezbede, da

⁷ Okvirna konvencija o zaštiti nacionalnih manjina, čl. 15; vidi i Deklaraciju UN-a o pravima pripadnika nacionalnih ili etničkih, verskih i jezičkih manjina, čl. 2 (2) i čl. 2 (3) i OEBS Dokument iz Kopenhagena, paragraf 35

⁸ Okvirna konvencija za zaštitu nacionalnih manjina, čl. 4 (2)

⁹ Evropska povelja o regionalnim manjinskim jezicima, čl. 10 (4) i preporuke OEBS-a Oslo, paragraf 14.

¹⁰ Ustav Republike Kosovo čl. 59 (6); Zakon o upotrebi jezika [br. 02 / L-37], čl. 2.2.

¹¹ Zakon o upotrebi jezika [br. 02 / L-37], čl. 7.2.

¹² Zakon o upotrebi jezika [br. 02 / L-37], čl. 7.4.

¹³ Zakon o upotrebi jezika [br. 02 / L-37], čl. 7.6.

¹⁴ Zakon o upotrebi jezika [br. 02 / L-37], čl. 7.3 i čl. 8.3, videti takođe Administrativno uputstvo o utvrđivanju procedura za primenu Zakona o upotrebi jezika [MLGA AI br. 2007/06], četvrti deo, član 7, član. 7.1.

njihovo radno okruženje bude pogodno za efikasno korišćenje službenih jezika, tako što se podstiče i primenjuje upotreba službenog jezika od strane osoblja.¹⁵

Ljudski faktor: jezičke veštine opštinskih javnih službenika

Proteklih godina sprovedene su brojne studije od strane vladinih, međunarodnih i lokalnih nevladinih organizacija. Svi su ukazali na niz ozbiljnih nedostataka u primeni Zakona o upotrebi jezika. Fokusirajući se na opštinski nivo, ove studije su u velikoj meri pokazale da nedovoljno znanje i upotreba službenih jezika, neadekvatno obezbeđivanje i loš kvalitet prevoda, negativno utiču na efikasno učešće u opštinskim poslovima i pristupu uslugama za nevećinske građane.¹⁶ Međutim, ove studije se fokusiraju uglavnom na profesionalne prevodioce, opremu, alate, i zakonodavstvo. One ne uzimaju u obzir poznavanje jezika ljudi koji zapravo pružaju javne usluge u opštini na različitim jezicima u pisanom i usmenom obliku. Kako bi mogli efikasno da pruže usluge građanima na različitim jezicima, opštinski javni službenici treba da profesionalno ovladaju jezicima u službenoj upotrebi u opštini. Ovo se naročito odnosi na državne službenike koji su u direktnom kontaktu sa građanima. U skladu sa zakonom, ovi javni službenici bi trebalo da budu u stanju da pismeno i usmeno dostave informacije građanima na svim službenim jezicima opštine, srpskom i albanskom po definiciji.¹⁷ Ovi državni službenici na neki način personalizuju državu i višejezički karakter Kosova. Ako javni službenici ne raspoložu dovoljnim znanjem zvaničnih jezika, članovi manjinskih zajednica će biti obeshrabljeni da pristupe opštini i na taj način povuku iz javne sfere.

Međutim, potreba za jezičkim veštinama je mnogo veća i ne odnosi se samo na državne službenike koji su u neposrednom kontaktu sa građanima. Dvojezičnost u profesionalnom okruženju je takođe ključna za integraciju zaposlenih iz različitih zajednica u lokalne institucije mešovitih opština. Pripadnici manjinskih zajednica uživaju ustavno pravo na pravičnu zastupljenost u javnim organima i javnim preduzećima na svim nivoima.¹⁸ Član 101 (1) Ustava, propisuje da sastav državne službe "odražava raznolikost naroda Kosova". Na opštinskom nivou, broj rezervisanih pozicija koji odgovara procentu zajednica u datoj opštini treba

¹⁵ Zakon o upotrebi jezika [br. 02 / L-37], čl. 7.5.

¹⁶ Kancelarija komesara za jezike (OLC) / Kancelarija premijera (2015). Monitoring i evaluacija jezičkih prava na Kosovu. Dostupno na: http://www.komisioneri-ks.org/repository/docs/Anglisht_Final_160315.pdf OEBS (2012). Višejezično zakonodavstvo na Kosovu i njegovi izazovi. <https://www.osce.org/kosovo/87704?download=true> OEBS (2015). Opštinska usaglašenost jezika na Kosovu. <https://www.osce.org/kosovo/120010?download=true>

¹⁷ Zakon o upotrebi jezika [br. 02 / L-37], čl. 7.2.

¹⁸ Ustav Republike Kosovo, čl. 61

obezbediti za kvalifikovane članove zajednice.¹⁹ Opštinski zvaničnici imaju pravo da koriste jedan od službenih jezika u svom radu, a opštinske institucije su dužne da osiguraju da njihova radna sredina podstakne efikasnu upotrebu bilo kog službenog jezika od strane svojih službenika i zaposlenih.²⁰ Svaka institucija je dužna da aktivno preduzima pozitivne mere na promovisanju upotrebe dva službena jezika među svim zaposlenima i izveštava o broju zaposlenih koji mogu ili žele da komuniciraju na dva službena jezika na Kosovu.

Bez obzira na predviđene zakonske odredbe kako bi se obezbedila ravnopravna zastupljenost manjinskih zajednica, obim u kojem član manjinske zajednice može efikasno da učestvuje u opštinskim poslovima često zavisi od nivoa znanja zvaničnog jezika. Ukoliko nepostoje mogućnosti za učenje službenih jezika i institucionalne višejezičnosti, slabo poznavanje zvaničnog jezika može predstavljati značajnu prepreku za zapošljavanje, efektivno učešće i pristup uslugama. Naglašeno je da slabo poznavanje zvaničnih jezika od strane članova zajednice, predstavlja jednu od glavnih prepreka postizanju jednake zastupljenosti manjinskih zajednica u javnim institucijama.²¹ Pored toga, nizak nivo višejezičnosti među opštinskim osobljem povećava potražnju za uslugama opštinskih prevodilaca, odnosno zavisnost od pomoći drugih opštinskih službenika koji znaju jezike.²²

Praksa: Jednojezične opštine

Uzimajući u obzir gore navedeno, posebno je zabrinjavajuće da su jezičke veštine opštinskih javnih službenika uglavnom loše i da takve veštine opadaju sa godinama. Preliminarno istraživanje ECMI Kosovo u 2010. godini, u pet opština među opštinskim javnim službenicima pokazalo je, da je nivo poznavanja albanskog jezika među onima čiji to nije maternji jezik veoma nizak, posebno u srpskoj zajednici, gde velika većina ne govori albanski jezik. Većina albanskih sagovornika procenjuje svoje znanje o srpskom kao srednjem nivou, što znači da je komunikacija na srpskom moguća, ali da je njegova upotreba u profesionalnom kontekstu ograničena, što značajno otežava komunikaciju među kancelarijama. Skoro sve opštine imale su značajan broj kancelarija koje su koristile albanski jezik kao jedini radni jezik, što može znatno marginalizovati nealbanske sagovornike.

¹⁹ Zakon o državnoj službi Republike Kosovo [Zakon br.03 / L-149], čl. 11 (3)

²⁰ Zakon o upotrebi jezika [br. 02 / L-37], čl. 7.5

²¹ Kancelarija za pitanja zajednica / ECMI Kosovo, Studija o politici I: Zapošljavanje pripadnika manjinskih zajednica u državnoj službi i javnim preduzećima na Kosovu, str.103

²² Na primer, od 63 opštinskih službenika koje je intervjuisao ECMI, 42 je naznačilo da se konsultuje sa kolegom ukoliko neposeduju znanja o jeziku, dok je 15 pomenulo da koristi usluge opštinskih prevodilaca/tumača (moguće je više odgovora).

Osim toga, znanje ljudi čiji maternji jezik nije srpski ili albanski jezik, opada sa godinama. Što je mlađi opštinski službenik, lošije je njegovo znanje o drugom službenom jeziku.²³ Istraživanje koje je sprovedeno pod pokroviteljstvom Kancelarije poverenika za jezike u 2015. godini utvrdilo je da se, što se tiče prikaza jezika (maternjeg jezika) državnih službenika u opštinskim javnim institucijama, postoji trend povećanja jednojezičnosti.²⁴

Ovaj trend rastuće jednojezičnosti se ogleda u nedostatku usaglašenosti jezika na zvaničnim dokumentima, internet stranicama opština i znakovima, kao i opštinskim oglasima za posao. U mnogim opštinama, zvanični dokumenti su prevedeni neredovno a kvalitet prevoda je često loš, mada zakon zahteva da se svi službeni dokumenti prevedu na oba jezika. U suprotnosti sa zakonom, opštinski sastanci se često drže isključivo na jednom jeziku, bez prevoda, što onemogućava učešće onih čiji je taj jezik nematernji, naročito s obzirom na slabo poznavanje drugog službenog jezika. U takvim okolnostima, opštine moraju da se oslone na specijalističke usluge prevođenja (in-house ili outsource), koje dolaze uz povećane troškove i poteškoće zbog nedostatka specijalističkih prevodilaca na Kosovu.²⁵

U odsustvu institucionalizovanih mogućnosti pružanja početne jezičke obuke državnim službenicima, ECMI Kosovo je u 2011. godini pokrenuo pilot projekat za jačanje jezičkih kapaciteta opštinskih javnih službenika, uz finansijsku podršku Visokog komesara OEBS-a za nacionalne manjine i Kancelarije poverenika za jezika/Kancelarija premijera. U 2011. godini pilot obuka na srpskom i albanskom jeziku održana je u jednoj opštini, a program je nakon toga postepeno proširen. Programom su u 2012. godini obuhvaćene tri opštine; u 2013. godini, obuka je proširena na 10 opština širom zemlje i imala 295 učesnika. Tokom 2014. godine, ECMI je napravio posebno značajan korak u proširenju programa na četiri opštine, pretežno kosovskih Srba južno od reke Ibar / Iber, kao i u Mitrovici / Mitrovica. U 2015. godini, ECMI je održao obuke u 13 opština, sa 286 zvaničnika; u 2016. godini, uključeno je 12 opština sa 363 službenika. U 2017. godini, lokalni izbori i manje finansijskih sredstava onemogućili su ECMI u pregovaranju i sporazumima sa određenim opštinama; Međutim, u sedam opština sprovedeni su dvomesečni kursevi.

²³ ECMI-jev izveštaj o jezičkim sposobnostima opštinskih službenika, 2010, str. 38.

²⁴ Kancelarija poverenika za jezike (OLC) / Kancelarija premijera (2015). Monitoring i evaluacija jezičkih prava na Kosovu, str. 25-26. Dostupno na: http://www.komisioneri-ks.org/repository/docs/Anglisht_Final_160315.pdf

²⁵ Kancelarija poverenika za jezike (OLC) / Kancelarija premijera (2015). Monitoring i evaluacija jezičkih prava na Kosovu. Dostupno na: http://www.komisioneri-ks.org/repository/docs/Anglisht_Final_160315.pdf OEBS (2012). Višejezično zakonodavstvo na Kosovu i njegovi izazovi. <https://www.osce.org/kosovo/87704?download=true> OEBS (2015). Opštinska usaglašenost jezika na Kosovu. <https://www.osce.org/kosovo/120010?download=true>

Kursevi prate nastavni plan i program za osnovni i napredni kurs srpskog i osnovni kurs albanskog jezika. Nastavni materijal je preuzet iz više udžbenika za učenje srpskog i albanskog kao drugog jezika. Kursevi su održavani u toku radnog vremena, kako bi učestvovanje učinili što atraktivnijim, iako smo imali problema u neposrednom kontaktu sa zaposlenima u slučajevima kad se radi o poslovima koji nemaju dovoljno zaposlenih. Sprovedena su testiranja kao metod procene napredka učesnike u toku kursa. Učesnici su, ukoliko su demonstrirali redovno prisustvo i posvećenost učenju jezika, po završetku kursa dobili sertifikat o prisutnosti.

Kursevi ECMI-ja su doživeli značajan uspeh i dobili veoma pozitivne povratne informacije. Da bi se to naglasilo, zadovoljstvo učesnika je 2016. godine ocenjeno sa 4.19 i 4.48 za kurseve na albanskom i srpskom jeziku od 5; u 2017. godini, ocene su bile veće sa 4.33 i 4.55 na istom nivou. Prisustvo je bilo relativno visoko, sa 75% u 2016. godini i 59% u 2017. godini. Treba istaći i broj kvalifikovanih u vezi sa ovim brojem pohađanja: često su zvanične stope napuštanja bile iskrivljene zbog spiskova prisutnih koje su pripremile opštine, a koje nisu ažurirane iz prethodne godine, pa zbog toga uključuju i osobe koje nisu bile u mogućnosti da pohađaju kurs. Posebno pitanje je bilo i to, što su mnogi učesnici često imali poslovne obaveze u vremenskom terminu kurseva; ovo je pogoršalo činjenica da su kursevi namenjeni osobama koje su uključene u rad sa strankama, i koje se često prekidale obuku usred časa kako bi se bavili rešavanjem problema stranaka. Sve u svemu, kursevi su naglasili značajan napredak kod onih koji su redovno pohađali kurs i završili kurs, a primećena su i odgovarajuća poboljšanja u komunikaciji unutar kancelarijskog okruženja kod takvih osoba.

Pravni lek

Naravno, Kosovo nije jedina višejezična zemlja na svetu. U većini višejezičnih zemalja administracija na centralnom nivou je višejezična i dvojezičnost je uslov za zapošljavanje. Kanadski ustav propisuje engleski i francuski jezik kao zvanične jezike, sa jednakim statusom. Oko 40% radnih mesta u federalnoj državi moraju popunjavati dvojezični govornici, a savezna vlada njima obezbeđuje godišnji bonus u iznosu od 800 CAD.²⁶ Švajcarska federalna vlada pruža usluge javnosti na svim službenim jezicima: nemačkom, francuskom i italijanskom jeziku. Osim toga, član 20. Saveznog akta o nacionalnim jezicima i razumevanju između jezičkih zajednica navodi: "Konfederacija će ohrabriti svoje zaposlene da unaprede svoje znanje o nacionalnim jezicima".²⁷ Konačno, u Belgiji je profesionalno znanje holandskog, francuskog i nemačkog jezika uslov za javne službenike, pošto u komunikaciji

²⁶ <http://www.officiallanguages.gc.ca/en/timeline-event/bilingualism-bonus-federal-public-servants-introduced>

²⁷ <https://www.admin.ch/opc/en/classified-compilation/20062545/201701010000/441.1.pdf>

sa građanima i drugim državnim institucijama javni službenici koriste jezik svog regiona.

Što se tiče lokalne uprave, usluge višezjezičnog jezika ograničene su na područja koja su višezjezična. U Kanadi svaka pokrajina i teritorija mogu postaviti propise u pogledu upotrebe jezika. Provincija Novi Brunsvik je jedina dvojezična pokrajina Kanade. Francuski i engleski su oba zvanična jezika i zahtevaju jednaku upotrebu u državnim službama, kako je navedeno u Zakonu o službenom jeziku Novog Brunsvika.²⁸ Švajcarski kantoni imaju ovlašćenje da biraju svoje službene jezike, a većina je jednojezična; zbog toga, osoba koja govori italijanski jezik i koja traži kantonalne usluge u nemačkom kantonu možda neće biti uslužena na svom maternjem jeziku.²⁹ Jednojezične usluge na nivou kantona u Švajcarskoj obično nisu problematične, uglavnom zbog jakih teritorijalnih podela jezika širom zemlje. U Belgiji, na kraju, opštine su jednojezične u načelu. Međutim, u glavnom gradu Brisela javna služba je dvojezična. Nekoliko dvojezičnih opština na granici duž jezičke podele, dužne su da ponude jezičke usluge stanovnicima na holandskom, francuskom ili nemačkom jeziku. Pored zvaničnih jezika, ljudi koji govore nedominantni jezik imaju pravo da koriste svoj jezik u komunikaciji sa javnim institucijama.³⁰

Finska, koja je zvanično dvojezična zamlja i to na finskom i švedskom jeziku, osigurava da se ova dvojezičnost odražava u svim vladinim institucijama. Od državnog kadra se po statutu zahteva da ima akademsku diploma u dvojezičnom ovlašćenju, ima odličnu sposobnost da govori i piše jezik većine u okrugu u kojoj obavljaju vlast i zadovoljavajuću sposobnost da govori i piše drugi jezik. Zahtevi u jednojezičnim sredinama jesu izvrsna sposobnost da se govori i piše jezik u okrugu u kojoj obavljaju vlast i zadovoljavajuća sposobnost da razume drugi jezik.³¹ Ove sposobnosti testira državna uprava na osnovu jezičkih ispita na finskom i švedskom jeziku, kojima upravlja Nacionalni odbor za obrazovanje.³² Značajno je da opštinske vlasti moraju da osiguraju dovoljnu jezičku sposobnost svojih zaposlenih, organizovanjem predavanja ili drugih mera politike kada je to neophodno, kako bi organi obavili svoj zadatak.³³ Nedavno je vlada pokrenula i program obuke o jezičkim pravima za vladine zvaničnike i državne službenike, koji se sprovodi u periodu 2017. - 2020. godine.³⁴

²⁸ <http://officiallanguages.nb.ca/faq>

²⁹ <https://www.uottawa.ca/clmc/internationalperspective/switzerland>

³⁰ <https://portal.cor.europa.eu/divisionpowers/countries/membersLP/Belgium/Pages/default.aspx>

³¹ Ministarstvo pravde Finske, Ukaz o potrebnom znanju jezika za kadrove u javnim organima br. 424/2003, član 6 (1)

³² Ibid. odeljci 10-11

³³ Ibid. odeljak 2

³⁴ Ministarstvo pravde Finske, Akcioni plan o Strategiji za nacionalne jezike Finske, 28. februar 2017, https://oikeusministerio.fi/documents/1410853/4734397/ActionPlan_StrategyfortheNationalLanguages.pdf/5513fe14-d092-4404-9ec1-d3a6e6a354af/ActionPlan_StrategyfortheNationalLanguages.pdf.pdf

Apsolutni osnovni preduslov za pružanje višejezičnih javnih usluga u višejezičnim državama je obrazovni sistem koji od ranog uzrasta podučava decu drugom zvaničnom jezikom. Međutim, obrazovni sistem na Kosovu je trenutno podeljen na nastavni plan i program na srpskom i albanskom jeziku, i nijedan od njih ne pruža edukaciju drugog jezika. Zapravo, relativno dobro poznavanje srpskog jezika među izvornim albanskim predavačima u opštinskim kancelarijama potiče od obaveznog učenja srpskog jezika kao drugog jezika za albansku decu u socijalističkoj Jugoslaviji (obrnuto, retko albanski na sistematski način za decu koja govore srpski). Međutim, od devedesetih godina ova praksa je ukinuta, što objašnjava pad znanja srpskog i albanskog jezika među nematernjim govornicima za mlađe generacije. Ovo je najveći nedostatak u rešavanju problema jednojezičnosti u kosovskim opštinama na dugoročnoj osnovi. Osvrćući se još jednom na pozitivan primer u Finskoj, može se napomenuti da finski odbor za obrazovanje snažno podržava švedski i finski kao drugi jezik, što znači da preko 98% učenika u razredima od 7 do 9 proučava alternativni službeni jezik, pored osnovnog jezika školovanja. Efekti toga se odražavaju na visok nivo dvojezičnosti u državnoj službi i populaciji u celini.

U svetlu potrebe za poboljšanjem obrazovanja na drugim jezicima na Kosovu, ECMI je pokrenuo inicijativu za rešavanje ovog problema kroz projekat pod nazivom "Podrška obrazovanju na srpskom jeziku na Kosovu". Ovaj projekat ima za cilj poboljšanje kvaliteta obrazovanja na srpskom jeziku širom Kosova i povećanje zastupljenosti manjinskih zajednica unutar kosovskih institucija. Među ciljevima projekta su: mapiranje i procenjivanje statusa obrazovanja na srpskom jeziku na Kosovu; podrška MONT-u u stvaranju mape puta za pravni i institucionalni razvoj srpskog jezika; i verifikacija diploma izdatih od strane Univerziteta u Severnoj Mitrovici / Mitrovice, kako bi omogućilo diplomcima da se zaposle u javnim institucijama Kosova. Slično tome, ECMI je takođe deo nedavne i izuzetno važne odluke Vlade Kosova da osnuje radnu grupu u vezi sa obrazovanjem na srpskom jeziku u zemlji. Prema članu 4 ove odluke, ova radna grupa će izraditi "opštu analizu stanja obrazovanja na srpskom jeziku u Republici Kosovo, koja će poslužiti kao dokument za dugoročnu strategiju Republike Kosovo o uključivanju obrazovanja na srpskom jeziku u institucionalni okvir Republike Kosovo".³⁵ Ova odluka je kritičan napredak u normalizaciji obrazovanja na albanskom i srpskom jeziku na Kosovu, a dugoročno će nadamo se, podstaći povećanje dvojezičnost kod onih koji su obrazovanje stekli u nekom od ova dva sektora.

Još jedan pozitivan korak u ovom kontekstu je započinjanje pilot projekta od strane Saveta Evrope o jezičkoj informisanosti u okviru kosovskog obrazovnog sistema.

³⁵ Odluka Kancelarije premijera br. 251/2018, 16. avgust 2018, čl. 4

Ovaj projekat, koji se odvija od maja 2018. do aprila 2020. godine, ima za cilj da "promoviše pozitivnu sliku lokalne i regionalne višejezičnosti i plurikulturalizma kao socijalnog, kulturnog i ekonomskog preimućstva, pristup učenju jezika i obrazovanju za demokratsko građanstvo kao doprinos zblizavanju zajednica".³⁶ Ovo će biti aktuelizovano kroz niz nalaza: studije o jezičkim i kulturnim stavovima mladih ljudi; različite formate izgradnje kapaciteta sa školskim timovima i niz školskih projekata o jezičkoj svesti i učenju jezika; evaluacione studije, koja će proizvesti niz preporuka na osnovu analize nalaza. Savet Evrope će ovaj projekat raditi sa oko 10 pilot škola širom Kosova, a takođe će pokušati da poveže svaku od škola sa drugim školama širom Evrope, kako bi organizovali razmene i posete učenicima.

Takođe, u ovom smislu su značajne i brojne druge aktivnosti koje je pokrenula Kancelarija poverenika za jezike (OLC) i pridružene strane, koje promovišu svest o značaju jezika među decom. Konkretno, OLC trenutno nastoji da popularizuje učenje oba zvanična jezika putem različitih medija: onlajn resursa; aplikacija za mobilne telefone; i kroz jezičke lekcije na državnoj televiziji RTK.³⁷ Ono što trenutno pokazuje je na nivou A1; postoje i planovi za proširenje kapaciteta na nivo A2. Štaviše, Kancelarija takođe koordiniše redovne događaje i aktivnosti usmerene na svest o značaju jezika, posebno kod dece školskog uzrasta.³⁸

Bez obzira na pozitivne aktivnosti koje preduzimaju COE i OLC, potreba za većom višejezičnošću unutar civilne službe na Kosovu zahteva nastavak delovanja. Uvođenje nastave na albanskom jeziku u srpskim školama i nastave srpskog jezika u albanskim školama je veoma politički osetljivo, i kao takvo ostaje za period pred nama. Čak i ako se to na kraju uvede u osnovno i srednje obrazovanje, i dalje će postojati praznina od dve decenije, pre nego što studenti koji su na zadovoljavajućem nivou obrazovani za drugi službeni jezik počnu da pristižu za državnu službu. Iako je usredsređenost na obrazovanje stoga ključna za dugoročnu budućnost poznavanja jezika u kosovskim institucijama, ceo fokus na to će stvoriti "generacijski jaz" u kojem će cela generacija, ako ne i više, u državnoj službi biti u suštini jednojezično. Ovo će ometati komunikaciju unutar opštinskih kancelarija; štaviše, to će ograničiti sposobnost službenika da intereaguju sa zajednicama oko njih. Stoga je neophodno, da se KIPA i druge relevantne kosovske institucije, u kratkom roku usresrede na promovisanje znanja jezika u zvaničnim institucijama Kosova.

Kratkoročne akcije su svakako moguće, na osnovu svesti opštinskih javnih

³⁶ Savet Evrope, Podsticanje približavanja kroz obrazovanje za demokratiju i učenje jezika, <https://rm.coe.int/fostering-rapprochement-through-education-for-democracy-and-language-/16808e8be1>

³⁷ Intervju sa poverenikom za jezike Slavišom Mladenovićem, oktobar 2018.

³⁸ Ibid.

službenika da postoji potreba za pružanjem javnih usluga na svim službenim jezicima.³⁹ Prema Zakonu o zajednicama, Kosovo bi trebalo da razvije javne programe za zapošljavanje i druge ciljane mere kako bi pomogle manjinskim zajednicama da prevaziđu direktnu i indirektnu diskriminaciju, i ispunjavaju standarde za prijem na radna mesta u javnim službama. Obezbeđivanje sertifikovane višejezične obuke za službenike je predviđeno uredbom u skladu sa reformisanom mandatom Kancelarije poverenika za jezike⁴⁰ Međutim, mogućnosti opštinskih zvaničnika da uče službene jezike i dalje su veoma ograničene. Niti centralne institucije, niti jedna od opština nude mogućnosti obuke na dva službena jezika za opštinske državne službenike.⁴¹ KIPA koja je glavna institucija odgovorna za sprovođenje politika obrazovanja, obuku i strategiju izgradnje kapaciteta u državnoj službi,⁴² nije obezbedila obuku za povećanje jezičkih kapaciteta opštinskih zvaničnika od 2011–2012.⁴³ Međutim, strategija obuke za opštinske zvaničnike na Kosovu od 2016. do 2020. godine, koju je napravila KIPA, ne ukazuje na bilo kakve korake ka unapređenju sticanja jezičkih sposobnosti u opštinskim kancelarijama.⁴⁴ Može se primetiti da KIPA trenutno pokušava da "usmeri" jezičke zahteve, na primer naglašavajući značaj neposrednog poštovanja Zakona o upotrebi jezika tokom obuke zaposlenih.⁴⁵ Strategija za obuku KIPA sadrži pet sveobuhvatnih ciljeva: naime, izgradnja kapaciteta usredsređena je na obuke vezane za profesionalni integritet; članstvo u Evropskoj uniji; administrativne usluge; informacione tehnologije; i centralizaciju finansija. Bez obzira na to, proklamovana misija KIPA na obuci državnih službenika je da ojača vladavinu prava, demokratiju i evropske integracije. Jezička obuka je sastavni deo svih gore navedenih funkcija: ona je sama po sebi cilj, kao pomoć u ostvarivanju drugih ciljeva, kao što su poboljšanje administrativnih usluga i napredovanje ka članstvu u Evropskoj uniji.

KIPA trenutno ne poseduje kapacitet potreban kako bi se obezbedila jezička obuka za opštinske državne službenike: to se može pripisati nedostatku finansijskih i ljudskih resursa. KIPA je od 2011. do 2012. godine pružala jezičke obuke za državne službenike, međutim u ovom trenutku nedostaju kapaciteti da to i dalje radi.⁴⁶ Uloga KIPA je u suštini izvršna; institutu nedostaje kapacitet da kreira politike i oslanja se na Ministarstvo javne uprave vezano za strateške

³⁹ ECMI-jev Izveštaj o jezičkim sposobnostima opštinskih službenika, 2010, str. 38.

⁴⁰ Uredba 07/2012 o Kancelariji poverenika za jezike, čl. 20 (3.3)

⁴¹ Kancelarija za pitanja zajednica / ECMI Kosovo, Studija o politici I: Zapošljavanje pripadnika manjinskih zajednica u državnoj službi javnim preduzećima na Kosovu, str. 92

⁴² Zakon o državnoj službi Republike Kosovo [Zakon br.03 / L-149], čl. 10

⁴³ Intervju sa g. Enverom Hađijajem, direktorom KIPA zaduženim za obuku, novembar 2018

⁴⁴ Plan akcije za trogodišnji period 2016–2018 o sprovođenju strategije o obuci državnih službenika 2016–2020, <https://map.rks-gov.net/getattachment/649247f0-f60a-4fd0-aae6-30ab39c933ac/.aspx>.

⁴⁵ Intervju sa Poverenikom za jezike

⁴⁶ Intervju sa g. Enverom Hađijajem, direktorom KIPA zaduženim za obuku, novembar 2018

odluke i raspodelu budžeta. Uvođenje institucionalizovanih programa nastave na albanski i srpski jezik je stoga politička odluka, oslanja se na političku volju Ministarstva javne uprave. To bi takođe zahtevalo spoljnu podršku od strane ECMI Kosova i eventualno drugih relevantnih zainteresovanih strana.

U svetlu svega gore navedenog, Ministarstvo za javnu upravu treba da kao veći prioritet razmotri potrebu za institucionalizovanim jezičkim obukama. Bez sumnje, postoje poteškoće u pogledu sredstava i resursa; međutim, s obzirom na široko rasprostranjene pozitivne efekte pružanja takvih jezičkih obuka, pretpostavlja se da bi raspodela sredstva za tu namenu bila bez sumnje opravdana. Aktivnosti ECMI Kosovo u pružanju ovakvog treninga ostvarilo je značajan napredak i rezultate; ovaj rad KIPA sama treba da nastavi. ECMI Kosovo je spremno da na osnovu svog iskustva i stručnosti u oblasti jezičke obuke, obezbedi koordinaciju i podršku. Prelazak na institucionalizovanu koordinaciju takve jezičke obuke ima nekoliko strukturnih koristi. Prvo, to će dati veći legitimitet jezičkoj obuci, jer će ona imati svoju osnovu u centralnoj vladi, a ne u spoljnom akteru kao što je ECMI. Slično tome, časove jezika će učiniti daleko lakšim za nadgledanje, s obzirom na to da će se sada ta odgovornost preneti na unutrašnje strukture opština, a ne na ECMI i njegove partnere, koji često nisu imali kapacitete za praćenje i podsticanja pohađanja i učešća na kursevima, u istoj meri u kojoj bi to mogle same opštinske vlasti. Iz iskustva ECMI Kosovo primećeno je da je finansijska podrška za organizovanje kurseva jezika nesigurna i kontinuirano zavisi od spoljašnjeg finansiranja i angažovanja. Takođe, ugrožava i kvalitet kurseva. Nastavak organizovanja kurseva je presudan za uspeh, ali u mnogome zavisi od političke volje opštinskih vlasti. Specijalizovani nastavnici su zabrinuti zbog nesigurnosti posla kojim se bave. Nedostaju i finansijska sredstva za specijalizovani nastavni materijal, što podrazumeva da su nastavnici prinuđeni da koriste materijal iz nespecijalizovanih udžbenika.

Najvažnije je da rad ECMI Kosovo mora biti institucionalizovan unutar vladinih struktura kako bi se iskoristile godine rada i napredak koji su postigli kursevi jezika održani u period od 2011 do 2017. Ovi kursevi su doveli do značajnog napredka kod onih koji su na njima učestvovali i od učesnika dobili veoma pozitivne povratne informacije. Korist od ovog kursa imalo je preko 1000 državnih službenika. Njegov uticaj na poboljšanje odnosa sa zajednicom ne može se preneglasiti. Istraživanje ECMI Kosovo iz 2010. godine pokazalo je da, dok je 89% opštinskih državnih službenika smatralo važnim da govore oba zvanična jezika, to se nije odrazilo na njihove stvarne sposobnosti. Poznavanje albanskog jezika među onima čiji to nije maternji jezik je zanemarljivo malo, čak 68% ispitanika je imalo osnovno ili nikakvo znanje o jeziku, i samo zanemarljiv broj naprednih

govornika. Poznavanje srpskog jezika za one čiji to nije maternji jezik bilo je veće; međutim, samo 14% je imalo naprednije znanje jezika, a 20% je imalo osnovno ili nikakvo znanje, dok je 44% imalo srednji novo poznavanja jezika. Ovi brojevi ukazuju na to da primena Zakona o upotrebi jezika nedostaje na opštinskom nivou i da je potrebno preduzeti mere kako bi se ova situacija promenila.

Štaviše, poznavanje oba zvanična jezika je značajno manje među mlađima i novim službenicima u opštinama, što reflektuje promene u obrazovnoj strukturi devedesetih. Ovo naglašava važnost sprovođenja institucionalnih lekcija u cilju izbegavanja opasnog generacijskog jaza, u kojoj je komunikacija između opštinskih državnih službenika i zajednica kojima oni služe toliko ograničena, i izuzetno štetna za efikasnost rada lokalne uprave. Učesnici na jezičkim kursovima organizovanim od strane ECMI-ja, izrazili su opšti interes i želju da nastave sa nastavom učenja jezika. Kao što je navedeno, ocenili su kurseve veoma pozitivno i ukazali na njihovu vrednost u poboljšanju njihovih profesionalnih sposobnosti. Sve ovo ukazuje na korisnost takvih kurseva i veliku vrednost njihovog nastavka na institucionalnoj osnovi.

ECMI Kosovo se trenutno bavi procesom izrade udžbenika na albanskom i srpskom jeziku koji će biti prilagođeni za predavanja namenjenim opštinskim zvaničnicima na Kosovu. Ovaj projekat finansira Visoki komesarijat OEBS-a za nacionalne vlasti. Radna grupa, sastavljena od dva profesora srpskog jezika i dva profesora albanskog jezika, koji su prethodno bili angažovani na ECMI-jevom projektu učenja jezika, odgovorni su za kreiranje udžbenika. Prilikom izrade udžbenika vodilo se računa o iskustvima koje ECMI poseduje u pružanju kurseva jezika, i prilagođeni se tako da unaprede komunikaciju zaposlenih u opštinskim kancelarijama. Ovo uključuje fokus na svakodnevne aktivnosti službenika, izbegavajući nepotreban i nepouzdan otežavajući fokus na gramatiku. Udžbenici će omogućiti nastavu na nivou A1, A2 i B1, sa tri udžbenika za sve nivoe i na svakom od jezika. Ovi udžbenici će biti isprobani pre šire implementacije. Nadamo se da će KIPA, u saradnji sa ECMI-jem, moći da koristi ove udžbenike u procesu institucionalizacije učenja jezika u bliskoj budućnosti.

PREPORUKE

- Apsolutno je neophodno da se formalnim obrazovanjem pruže mogućnosti za proučavanje drugog službenog jezika zemlje, kako bi se adresiralo rastući jednojezični karakter opština. Ovo podrazumeva učenje osnova drugog jezika u mladosti, kao i specijalističke lingvističke studije na univerzitetskom nivou (oba odsutna u obrazovanju na srpskom i albanskom jeziku na Kosovu). Usklađenost sa Zakonom o upotrebi jezika i Ustava iz 2006. godine, uprkos istovremenom pozitivnom efektu koji će to imati na odnose među zajednicama, zahteva veće dvojezično znanje u okviru civilne službe Kosova. Izgleda paradoksalno da se Kosovo definiše kao dvojezična država, ali se i danas u školama ne proučava albanski ili srpski jezik kao drugi službeni jezik. Bez sumnje, ovo je politički osetljivo pitanje i ne može se rešiti preko noći. Međutim, potreba za proširenjem obrazovanja na drugi zvanični jezik, trebala bi da bude dugoročni prioritet kosovske vlade u celini. Zbog toga se podstiče promocija jezika, naročito za malu decu, u cilju podsticanja učenja službenog jezika na duži rok u srpskim i albanskim školama.
- Treba institucionalizovati i formalizirati unutrašnje jezičke obuke na albanskom i srpskom jeziku za službenike čiji to nije maternji jezik u svim kosovskim opštinama.
- Ministarstvo za državnu upravu treba da formuliše politiku za institucionalizaciju kurseva jezika, koju bi implementirala KIPA. Zakon o Kosovskom institutu za javnu administraciju delegira joj odgovornost za stručnu obuku centralnih i lokalnih službenika.⁴⁷ Na osnovu pilot projekta koji je sproveo ECMI Kosovo i dostupne stručnosti u Kancelariji poverenika za jezike, KIPA bi trebalo da uspostavi paket obuke za javne službenike za učenje drugog službenog jezika. Trebalo bi utvrditi ciljani nastavni plan i razviti prateći nastavni materijal. Opštine mogu koristiti Voc-Up jezičku platformu koju su kreirali Međunarodna organizacija za migracije, OLC i Centar za društvene inicijative u severnom delu Mitrovice, uz finansijsku podršku Britanske ambasade.⁴⁸
- Realizaciju ovakvog kursa trebalo bi da preuzme novoformirani ogranak KIPA od strane Ministarstva za državnu upravu, posebno za tu svrhu. U ovom trenutku, KIPA je preopterećena i sa nedovoljno resursa, a implementacija ovog tela kao celine sprečice efikasno sprovođenje jezičkih lekcija. Osnivanje

⁴⁷ Zakon br. 04 / L-221 o Kosovskom institutu za javnu administraciju.

⁴⁸ <https://www.voc-up.com/>

novog odeljenja KIPA za rukovođenje implementacijom učenja jezika omogućilo bi efikasno sprovođenje. Kako bi utvrdio pravac i formulisao načina vođenja takvog paketa obuke, odeljenje KIPA bi moglo da sarađuje sa ECMI Kosovo.

- Kurs treba da bude dobrovoljan i organizovan tokom radnog vremena. Da bi se ohrabrilo prisustvo, uspeh u ovakvoj obuci bi mogao da bude vid ocenjivanja rada državnih službenika. Dugoročno, pohađanje kurseva treba biti obavezno bar za odabrane ključne pozicije. Takođe se smatra da opštine pre početka takvih kurseva, treba da naprave spisak pojedinaca koji bi trebalo da pohađaju kurs i na kojoj poziciji rade. To bi pomoglo da se prati prisustvo učesnika na kursu. Od presudnog značaja je da se službeni kursevi jezika primenjuju na one koji će imati najviše koristi od njega, tj. na zaposlene koji imaju značajan kontakt sa zajednicom.
- Kurs treba da koristi udžbenike na srpskom i albanskom jeziku koje trenutno priprema ECMI Kosovo. On je prilagođen potrebama i angažovanju opštinskih državnih službenika u njihovim svakodnevnim ulogama. Urađen je na osnovu ECMI-jevog iskustava u jezičkoj obuci u državnoj službi od 2010. do 2017., i kao takav bi trebao biti daleko najpogodniji resurs za buduću jezičku nastavu u punom kapacitetu, u poređenju sa ostalim udžbenicima za učenje drugog jezika koji su na raspolaganju. Ove udžbenike treba testirati pre pune implementacije; predlaže se da KIPA to uradi isto u bliskoj budućnosti, nakon angažovanja u daljem dijalogu sa ECMI Kosovo.
- Ministarstvo za državnu upravu treba da uvede standardne jezičke ispite kako bi se procenio i sertifikovao nivo znanja jezika, a koji će biti priznati prilikom zapošljavanja u državnoj službi ili će se koristiti za određivanja potreba za organizovanjem obuke učenja jezika. Kancelarija poverenika za jezike navela je, da je trenutno u izradi prijavni test procene za dvojezične pozicije u državnoj službi. Trenutno većina aplikanata i zaposlenih u javnom sektoru mora da "samoproceni" svoje jezičke sposobnosti, što stvara očiglednu zabrinutost vezanu za netačnost i precenjivanje mogućnosti, kako bi pojedinci poboljšali perspective u svojim karijerama. Zbog toga, projekat OLC-a trebaju podržati sve relevantne strane i što je pre moguće primeniti ih u opštinskim institucijama.
- Potreba za podrškom održavanja kurseva jezika od strane hijerarhije unutar svake pojedine opštine je najvažnija. Iz iskustva ECMI-ja, primećeno je da u opštinama u kojima su direktori i drugi viši članovi opštinskih administracija

igrali aktivnu ulogu u ohrabriranju učešća u nastavi i redovnom pohađanju kurseva jezika, takvi kursevi su imali više pozitivnih rezultata nego kada je to bilo suprotno. Institucionalizacija podučavanja jezika na opštinskom nivou bi stoga imala značajnu korist od podrške onih na položajima menadžmenta, a to je nešto što treba snažno naglasiti tokom njegove primene.

- Unutrašnja institucionalno vođena jezička obuka takođe treba da prati dugoročnu stratešku strukturu kako bi se podstakli najbolji rezultati. Jezički kursevi ECMI-ja 2011.-2017., bili su strukturirani na godišnjem nivou; svake godine je bilo potrebno ponovno podnošenje zahteva za sredstava od OEBS HCNM-a i OLC-a. Ovo je donekle ometalo bolji napredak učesnika, jer je to značilo da se kursevi moraju planirati i inicirati u vrlo kratkom vremenskom periodu, dok je manje pažnje posvećeno dugoročnom razvoju sposobnosti svakog pojedinca.
- Takođe, sve ovo je dovelo do poteškoća sa kontinuiranim učešćem pojedinaca, pri čemu neki ne nastavljaju sa kursevima, ili pak više ne rade u opštinskim institucijama. Institucionalizacija učenja jezika bi omogućila ostvarenje dugoročnih ciljeva, a to je nešto što KIPA treba da sledi ukoliko bi kako se preporučuje, počelo sa unutrašnjom obukom učenja jezika.
- Dvojezičnost ne bi trebala da bude uslov za zapošljavanje većine opštinskih zvaničnika, pošto bi to dovelo u nepovoljan položaj i nemogućnost zapošljavanja za sve one koji nisu bili u mogućnosti da nauče dva jezika. Jezik ostaje veoma osetljivo pitanje širom Kosova, a takav zahtev može biti štetan za odnose između zajednica u opštinama. Osim toga, s obzirom na relativno nizak nivo dvojezičnosti na oba zvanična jezika, naročito među mlađim generacijama na Kosovu, uspostavljanje takvog zahteva donekle je nerealno. Takođe bi to moglo smanjiti kvalitet, time što će favorizovati one koji imaju bolju jezičku sposobnost u odnosu na one sa svestranijim znanjima. Umesto toga, trebalo bi ustanoviti novčane ili nenovčane podsticaje za poznavanje zvaničnih jezika. To bi mogao da bude dodatak na platu za znanje jezika i proširenja višejezičnosti, ili pak uključivanje prednosti poznavanja jezika u programe evaluacije. Uvođenje sertifikovanih testova za jezičke sposobnosti od strane OLC-a takođe će biti od ključnog značaja za podsticanje dvojezičnosti u opštinskim institucijama, jer će to postaviti realnu referentna tačku za stvarne jezičke mogućnosti među opštinskim državnim službenicima.

RELEVANTNA LITERATURA

Administrativno uputstvo o utvrđivanju procedura za primenu Zakona o upotrebi jezika [MLGA AI No. 2007/06]

Ustav Republike Kosovo

Savet Evrope, Podsticanje približavanja kroz obrazovanje za demokratiju i učenje jezika, <https://rm.coe.int/fostering-rapprochement-through-education-for-democracy-and-language-l/16808e8be1>

Odluka Kancelarije premijera br. 251/2018, 16. avgust 2018

ECMI-jev Izveštaj o jezičkim sposobnostima opštinskih službenika, 2010

Evropska povelja o regionalnim ili manjinskim jezicima

Evropska komisija, Izveštaj o napretku Kosova 2016

Ministarstvo pravde Finske, Ukaz o potrebnom znanju jezika za kadrove u javnim organima br. 424/2003

Ministarstvo pravde Finske, Akcioni plan o Strategiji za nacionalne jezike Finske, 28. februar

Okvirna konvencija za zaštitu nacionalnih manjina

<http://officiallanguages.nb.ca/faq>

<http://www.efnil.org/documents/conference-publications/london-2011/the-role-of-language-education-in-creating-a/15-Pirkko-Nuolijarvi.pdf>

<http://www.officiallanguages.gc.ca/en/timeline-event/bilingualism-bonus-federal-public-servants-introduced>

<https://portal.cor.europa.eu/divisionpowers/countries/membersLP/Belgium/Pages/default.aspx>

<https://www.admin.ch/opc/en/classified-compilation/20062545/20170101000/441.1.pdf>

<https://www.uottawa.ca/clmc/internationalperspective/switzerland>

<https://www.voc-up.com/>

Međunarodni sporazum o građanskim i političkim pravima

Zakon o zajednicama

Zakon o Kosovskom institutu za javnu administraciju [br. 04 / L-221]

Zakon o državnoj službi Republike Kosovo [Zakon br.03 / L-149]

Zakon o upotrebi jezika [br. 02 / L-37]

Kancelarija za pitanja zajednica / ECMI Kosovo, Studija o politici I: Zapošljavanje pripadnika manjinskih zajednica u državnoj službi i javnim preduzećima na Kosovu

Kancelarija poverenika za jezike (OLC) / Kancelarija premijera (2015). Monitoring i evaluacija jezičkih prava na Kosovu. Dostupno na: http://www.komisioneri-ks.org/repository/docs/Anglisht_Finale_160315.pdf

OEBS (2012), Višejezično zakonodavstvo na Kosovu i njegovi izazovi, dostupno na: <https://www.osce.org/kosovo/87704?download=true>

OEBS (2015), Opštinska usaglašenost jezika na Kosovu, dostupno na: <https://www.osce.org/kosovo/120010?download=true>

OEBS Dokument iz Kopenhagena

OEBS Preporuke iz Osla

Plan akcije za trogodišnji period 2016-2018. godine o implementaciji Strategije o obuci državnih službenika 2016-2020, <https://map.rks-gov.net/getattachment/649247f0-f60a-4fd0-aae6-30ab39c933ac/.aspx>.

Uredba 07/2012 o Kancelariji poverenika za jezike

Deklaracija UN-a o pravima pripadnika nacionalnih ili etničkih, verskih i jezičkih manjina

ERAC

EQUAL RIGHTS FOR ALL COALITION

 European
Union
Kosovo